

A műsor végén

Érdemiségek nélkül paszkvillus csak az *Együtt* 2010/1. számában megjelent *Verébre pazarolt ágyútűz* című, Nagy Zoltán Mihály által írt jegyzet. Szerzője (a továbbiakban NZM) ebben hiábavalónak minősíti az előző lapszámban megjelent írásomat. (Jelzem: nem tanulmány ez, ahogy a tartalomjegyzékben áll. Műfajilag inkább egy elemző értelmezés a szóban forgó regény vonatkozásaiban (1), megtoldva és mintegy összekapcsolva NZM „védirata” tarthatatlan állításainak kritikájával (2), ami esetünkben fontos.) Mert ez, amint írja, tartalmánál fogva „eltérő” az Ő véleményétől. Márpedig Ő eleve „vitát” akart provokálni. Nem láttam értelmét: elemtáris dolgokról nem vitatkozni kell. Cáfolat helyett viszont újabban minuciózus vagdalkozásokba kezdett, fenntartva korábbi álláspontját.

Térjek vissza az origóhoz, hogy érthessük az effajta szembenállást.

A gyalogsávból beintek az ámokfutónak: vigyázat, a szerkentyű szembemegy a forgalommal! (Vagyis a történelemfelfogással.) Az illető nem érzékeli, nem érti. Mi több, félreért valamit. Hirtelen garral, kapkodja a lapot, tapos rá nyomban a pedálra, még nagyobb gőzzel (felhő az már!), hajt nekem azonmód: földbe a gyalázatost!

Volt egy jelzés tehát, amit Ő vett ugyan a maga módján, de ahhoz, hogy kezdhesen is vele valamit, szüksége volt valamilyen indoklásra. A szerkesztői mundér felhatalmazása okán is. Nagyobbra vette a dolgot, bizonyítgató álmagyarázgatásokkal, az akkortájt megjelent regény ürügyén. (Amelyről csak annyit mondtam, hogy abban a szerző még Álmos fejedelmet is rosszul ábrázolta. Azért ezt, mert e részletnél nyitottam ki először a könyvet.) Ő alapjaiban hibátlannak tudta a regényt és a szerzői történelemlátást (meg a magáét) jogosnak tekintve, ezek védelmére kelt, hogy „megcáfolhassa” ún. „állításaimat”. Hitte, hogy igaza van. De nem azt tette, amit optimálisan kellett volna. Nem. A sértődékenység hallucinogén effektusa „védelmi okokból” már ’csatára csendült’, a „miért nem képes azonosulni vagy eltűrni”-féle szemléletieskedés elavult modorában. A minden áron győzni induló debatter fölényesre vette a kultivátort. Ez még hagyján, ha nem lett volna megterhelve többek közt ilyesmikkel, mint „megalapozatlanság”, „felületes hozzáállás”, „elégedetlenségét fejezte ki pátriánk fiatalabb *írónemzedékével* (kiemelés tőlem – F.G.)

szemben”, újabban pedig: „az *Együttben* közölt regényrészletekre hagyatkozva tört pálcát a *teljes mű és annak szerzője* fölött” stb. (Írhattam volna én is: ”miért van, ami nincs?”) Azt a látszatot keltve, mintha dörgegelmes értekezés vagy előadás hangzott volna el részemről e tárgyban. (Ilyen kreált állításokhoz folyamodott, hogy rám oktrojálhasson egy látszatvitát – egy előszóban elhangzott megjegyzésemre!) Írásomban utaltam erre (*Együtt*, 2009/4.sz.,81.old.), most nyomatékosan hangsúlyozom: a regényt nem tárgyaltam, arról véleményt nem nyilvánítottam! Csak ábrázolásmódjára utalhattam. Mert azt akkor még nem olvashattam. Észrevételeim mégis jogosan hangzottak el, mert belelapozva, látam: az akkor szóban forgott részletek megvannak a regényoldalakon!

De ott semmilyen ellenséges vagy ellenérzést kiváltó mondat részemről el nem hangzott. Általános értelemben szóltam, - neveket, műveket (a már említett szerző nevéén és műve címén kívül,de ezek is csak hivatkozásképpen hangzottak el) egyáltalán nem említettem, még NZM nevét sem! Ő a „nyugodt hangvételi” jegyzetét övön aluli ütésnek szánta. A baj az, hogy túlzóan elfogult szemlélettel komponált meg elfogadhatatlan elemeket, paradox állításokkal és következtetésekkel. Ráadásul szemet szúróan rossz történelemfelfogással! Ezért, ezek miatt nem volt lehetséges itt vita! E nélkül is roppant és tört a rudimenta, az a „vékony jég”, amelyre éppen Ő lépett.

A tévismeretekből emelt „torony”, az ún. védirat, éppen a benne foglaltak miatt, már akkor, szinte önmaga okán dőlt meg. Döntően hatalmas öngólnak bizonyult. Most pedig, hogy elhárította az én írásom érdemi részét, a tartalmat, amelyet cáfolni amúgy sem lehet (pláne valós érvek hiányában nem), végleg leomlott. Minden disputa nélkül! Füstölgése immár e romok alól jön. Vita? – kérdezhetjük. Az nála megfigyelhetően egy smonca révén kieszközlendő, ’szó szerinti’ eszme- és véleménycse-re. Eljárása az, hogy azonmód átvált a kiszemelt ellenfél platformjára, kisajátítva annak álláspontját. A sajátját viszont átruházza mázként (mint vádat) ”vitapartnerére”. Szép ügyeskedés, de ismerjük prototípusát a szocreál hajnalkorából. Már a premisszáknál elkezdi a csereberét. No nem! Vissza az agarakkal! Eben gubát se! A hacuka nem engem illet! Ezek direkt értelmezésből generált, provokatív mellébeszélések, jelzős ráfogásokkal. Csak egy példa: „pátriánk fiatalabb írónemzedékével szemben” – írta. Mert ezt Ő így értelmezi, az Ő „meglátásából”, amihez,

szerinte, joga van. Hát semmiképpen, mert volunter módon, zavart keltve, homlokegyenest az ellenkezőjét akarja elhithetni a valójában csakis az érdekükben, tágabb ívben irodalmunk érdekében kifejtett mondataimról. (Ha van, kérem a hangfelvételt. Talán valamilyen formában ez nála megvan. Ha nincs, akkor már Ő bármiket állíthat?)

Nézzünk még valamit. Nem mondtam újat ott, azon az irodalmi fórumon. Korábban ezt sokkal átfogóbban fogalmazta meg S. Benedek András a maga megszzenvedett igazával: „A történelmi és jelen idejű kisebbségi dilettantizmus ellen azonban fel kell lépnünk. A magára maradt nemzetrészt irodalomtörténete tehet műfaji, tér- vagy akár időbeli engedményeket a 'kisajátítás' során, ha úgy érzi, egyes alkotásokra szüksége van, de nem engedhet a minőség kérdésében. A történelmi viszonylatban leszállított mérce visszahat a jelenre. A múlt megtúrt, kozmetikázott dilettánsai életteret adnak a jelen literátorainak. Ugyanaz az elv, amely értéké próbálja kovácsolni a kisvárosi poétákat, vidéki tanárokat és szüklátókörű egyesületeket, értéket találhat a ma szellemi provincializmusában is. Mindig is ez volt a kisebbségi magyar kultúrák rákfeneje.” (*Készülődés*. Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest, 2007. 12-13. o.) S bár ezt ő a helyi hagyományok vonatkozásában írta, van bizonyos kötődése e mostani tárgyhoz. Ott ezt nem idéztem, de eszembe jutott.

Amit írtam, fenntartom. Ebben a mi kontraszelekción világunkban károsan hat minden, ami elégtelenségekre alapozódik. Nálunk különösképpen. Itt nemzedékek rajai sanyar ismeretek birtokában, átvérzett nemzettudattal és persze valós történelmi ismeretek nélkül kerülnek ki az iskolapadokból, hogy majd nap mint nap szembetalálják magukat saját kicsinységükkel és esélytelenségükkel stb. Elég, ha most itt csak ennyit mondok. (Amúgy egy értő elő- vagy utószó sem „tette volna helyre” ezt a regényt.)

Nem mellékesen jegyzem meg, hogy első szövegét NZM álbizonyítékok sorjázásával kezdte. Én a mondandómat idézetek sorával demonstrálva, utalásokkal, hivatkozásokkal támasztottam alá. Őt viszont az ilyesmi, különösen második letámadásában, nem kötelezi. Merthogy az „mankó”! Egyetérték vele: az! Ő pedig csak felnyúl a levegőbe, s amit mond, az máris meg van grundolva.

Na ezért (is) történik, hogy „kisfejezetei” sorra gyűjtötták fel a szabálysértéseket jelző piros lámpákat. Igen, tudom: ezekre reagálnom kell. Teszem is pontjai szerint.

Illemtan. „Vádpont” volt, hogy fiatalokról szóltam. Valahogy jeleznem kellett, a szerző nem tinédzser korú már. Vacilláltam is, de aztán megnéztem az egyik *Új vetés* rovatban (*Együtt* 2006/2.sz.,23.o.), ott egy hasonló félmondat épp így indította bemutatását. A rövid szöveget pedig, mint mindig, NZM írta. De amit szabad Jupiternek, az egy dolog ugye. Igen, ezúttal itt a szerző bocsánatát kérem. Kényszerítő körülmény volt, akárcsak részemről a regény értelmezése, taglalása is. Nem volt számomra szívderítő dolog!

Nézzük, *miért van, ami nincs*. A mű mai síkjának főbb szereplői azért tekinthetők vidékünk volt lakóinak, mert 1) a szerző ide kötődik, 2) a könyv itt jelent meg, 3) a regényben erre, halványan bár, de vannak utalások, még ha konkrét hely nincs is megnevezve. (Érdekes, az egyik értékelés ezt így teszi szóvá: „A mondanivaló legalizálása érdekében Csap helyett Budapest a helyszín...” (*Együtt*, 2009/2.sz.76.o.) Az eddig egyetlen hozzászóló írásának címében ez ugyan homályosan jelenik meg, de mégis jelez valamit: *Táltosok Kárpátalján*, számomra utólag. (*Együtt*, 2009/4.sz.) Én viszont motívumokra hivatkozva idéztem a regény 12. oldaláról: Ferenc felmenői papok voltak, „míg a szovjetek meg nem változtatták világotukat”. (*Együtt*, 2009/4.sz.68.o.) A mű 30. oldalán pedig az áll, hogy ezeket a papokat üldözték. Ez nálunk evidensebb volt, mint az anyaországban. Leszögezem: csak meglevő motívumokra hivatkozhattam. Nem kalandozhattam el „belemagyarításokba”, mindent figyelembe kellett vennem. Több szempontból is vizsgálva próbáltam rekonstruálni az elgondolást, de a megfelelő értelmezést csakis a helyi jelleg adja, határozza meg. Másképpen minden hiányosabban hat, csorbul a motívumsor, még inkább degradálódik az írói szándék. És okvetlenül felvetné az indokolt-ság, a hitel, főleg a kompetencia kérdéseit. Gondolja már meg, mit állít! Csak tán nem a kiadó illetékességét akarja ezzel vitatgatni?

Értetlenkedés következik: *Mi a szépírás?* Így, egybeírva: *kalligráfia!* De leírtam én ezt? Nem! Zárójelbe tett mondatom ez: Még a szépírói nyelv is hiányzik. Nem tudja, hogy mi a *szépírói nyelv?* Magára vessen! Már felrötták neki, mások, hogy hajlamos figyelmen kívül hagyni „a szakmát”. Nem akarom kioktatni, csak megjegyzem: a szépírói nyelvet nem helyettesítheti egy respektált, választékos, leíró köznyelv. Az csak egyik eleme lehet, de önmagában ma már

kevés. Azt pedig tudjuk: szépírói nyelv nélkül nincsen szépirodalom. Pláne a XXI. században! Iratkozzon be egy megfelelő filológiai tanfolyamra!

Vegyem azonban a „szelektív szempontból” közelítgető történelmi párhuzamból levont és immár közvetettnek nevezett „társadalomkritikát”. Ez azért nem lehetséges, még bányász formában sem, hogy már mondjak valamit okkult rögeszméjére, mert a premisszában (itt: serpenyőben) fonákul állnak a dolgok. Kurszán kezében vérrel telt kupa, temetésén 12 gyermeket ölnek le, Csenge öngyilkossága – mind csupa negatívum. Amit nem lehet figyelmen kívül hagyni. Ez az, ami nem felemeli, hanem lehúzza e kor serpenyőjét. Kérdem: hogyan lehet akkor a mai, „kereszténység-gel megfertőzött kort”, amely az ilyesmit tiltotta, elítélte, - ezzel szemben negatívnak (pehelykönnyűnek) titulálni, kikiáltani? Gondolkozzunk már! Mert valóban fonákul állnak, pedig a szerző eleve nem így akarta. De ilyen lett a kép. Ami ebből a szempontból ellentmondás.

A továbbiakban azt vázolgatja, hogy a történelemírást én is egyoldalúan, a „számomra egyedül üdvös elmélet” felől értelmezem. Hát ebben téved! Írásomban demonstratív módon *kiemelni* óhajtottam az egykor kikiáltó ellentétekkel terhes, ideológiai szempontokra alapozott historiográfiát, szembesítve azt a mai meglátásokkal. Az általam idézett történészeket pedig nem ismeri. Holott ők a „hivatalosnak” mondott vonalon állnak. Ezen belül is számos elmélet, s ezeknek megannyi változata van. Ezen kívül ahány történész (soha nem akartam az lenni!), annyi sokszorozott koncepció, minduntalan változó és változtató meglátásokkal. A tények mégis a meghatározók. Engem az átfedhető dolgok, az általuk megtalált közös nevezők érdekelnek. Így nyugodtan citálhatom pl. Bálint Csanádot, aki az egyik vezérlő akadémikusként vett részt az Ungváron rendezett milicentenáriumi történészkonferencián (1996). „Vitathatatlan: a 10-12. századi magyarság vezetői kiemelten magas megbecsülésnek örvendtek Európában.” (...) „Véleményem szerint történelmileg döntő mozzanatként a korai magyar történelem alapvető fordulópontját jelentette a Kelettől való elszakadás, a Kárpát-medencei viszonyokhoz való alkalmazkodás képessége, a római kereszténység felvétele. A magyarok nemcsak megtelepedtek itt, de sikerült megvetniük a lábukat kontinen-

sünk azon felének peremén, ahová még eljutott mindazon szellemi és politikai áramlat, mely Európát formálta: a román és gótikus művészet, a reneszánsz, mely felfedezte az Embert, a felvilágosodás, mely felfedezte a Szellemet, a polgári forradalom, mely felszabadította az Egyént, s megvetette a polgári demokrácia alapjait. Mindezek hiánya, illetve elmaradása viszont végzetes fáziskésést eredményezett a modern Kelet-Európa népei számára, akik – ráadásul – az önálló államisághoz a magyaroknál 300-400 évvel később jutottak el, akiknél a török fennhatóság a magyaroknál 300-400 évvel tovább tartott.” (Bálint Csanád: *A honfoglaló magyarok és Európa*. In: *Honfoglalás és Árpád-kor*. A Verecke híres útján tudományos konferencia anyagai. KMKSZ. Ungvár, 1997. 22., 33. old.)

Megerősíthetem: a magyarság esetében a kereszténység felvétele semmilyen behódolással nem járt. Sőt: ez bizonyult az egyedül üdvözítő eseménynek és folyamatnak a továbbiakra nézve! Nem tudom, miért keveri Ő össze a kereszténységet a feudalizmussal, mint ahogy azt sem, honnan szedi igencsak bizarr ismereteit. Bulgária vagy a Szovjetunió történelméből? Vagy az egykori ateista agitpropaganda lomtáraiból? Ellenőrizhetné már ismereteit, mert lám, ezzel újabb öngólt vétett. A műsor ezzel lecsengett.

Végül: nem hinném, hogy itt kettőnk közül valakinek joga lenne verdikt gyanánt ítéleteket kimondani. Ő azt mondta, erőszakos vagyok, el kell ítélni tehát. De vajon mit szólna mindehhez például a honfoglaló Árpád? Enyhén szólva talán csak valami ilyesmit bámész vezéreikhez: Huba! S szátok meg fugva, huztuzva? Vedd az buzugánt, csapj likat kobukján, az hibó vezeit csurgassátok menten Alpár homukjába!

Engem nem a győzés szándéka vezérelt. Ilyen ismeretekkel szemben az nekem eleve derogált.

FODOR GÉZA